

KUNTAINFO

Helsinki 26.10.2015

9/2015

UUSI PERHEHOITOLAKI

Uusi perhehoitolaki (263/2015) tuli voimaan 1.4.2015. Lailla korvattiin aiempi perhehoitajalaki ja siihen yhdistettiin myös aiemmat perhehoitoa koskeneet sosiaalihuoltolain säännökset.

Tässä kuntainfossa käydään läpi keskeisimmät uuden perhehoitolain tuomat muutokset. Kuntainfon loppuosassa on linkkejä valmisteluaineistoon sekä muuhun perhehoitolain materiaaliin, josta saa tarkempaa tietoa lain sisällöstä ja perusteluista.

Perhehoidon kehittäminen kuluvalle hallituskaudella

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmassa perhehoidon kehittäminen on vahvassa asemassa. Osana hallituksen kärkihanketta *Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa* luodaan uusi omais- ja perhehoidon toimintamalli, jolla parannetaan omais- ja perhehoitajien hyvinvointia. Hallitusohjelmassa on myös varattu määrärahoja omais- ja perhehoidon pysyvään kehittämiseen pääasiassa lainsäädäntömuutosten kautta. Omais- ja perhehoitajien jaksamista tuetaan erityisesti sijais- hoito- ja vapaajärjestelyjä kehittämällä. Pysyvä määrärahalisäys omais- ja perhehoidon kehittämiseen kasvaa asteittain. Määrärahan suuruus on 95 miljoonaa euroa vuodesta 2018 alkaen.

Omais- ja perhehoidon kehittämisellä ja hoitajien jaksamisen tukemisella lisätään omais- ja perhehoidettavien määrää. Näin voidaan korvata kalliimpia hoitomuotoja – erityisesti laitoshoidon – kevyemmällä ja asiakaslähtöisemmällä palvelulla. Arvioidaan, että kalliimman hoidon korvautumisella omais- ja perhehoidolla voidaan säästää julkisia varoja jopa yli 240 miljoonaa euroa.

Tavoitteen onnistumisessa myös uuden perhehoitolain toimeenpano on keskeisessä asemassa. Eduskunnan hyväksymän lausuman mukaisesti hallitus seuraa perhehoitolain vaikutuksia eri väestöryhmiin ja perhehoidon eri muotoihin sekä sitä, miten perhehoito vaikuttaa kuntien kustannuskehitykseen.

Mitä perhehoito on?

Perhehoitolain mukaan perhehoito on hoidon tai muun huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Hoito tai muu huolenpito voi olla joko osa- tai ympärivuorokautista. Perhehoidon tavoitteena on antaa hoidettavalle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan.

Perhehoitolain tarkoituksena on turvata hoidettavalle perheenomainen ja hoidettavan tarpeiden mukainen hoito.

Perhehoidossa voidaan hoitaa esimerkiksi lastensuojelulain nojalla sijoitettuja lapsia ja nuoria, lastensuojelulain nojalla sijoitettuja ilman huoltajaa tulleita turvapaikkaa hakevia lapsia sekä vammaisia ja

pitkäaikaissairaita henkilöitä, mielenterveyskuntoutujia ja iäkkäitä henkilöitä. Täysi-ikäiselle perhehoito sopii esimerkiksi silloin, kun henkilö ei pysty enää asumaan itsenäisesti omassa kodissaan, mutta ei ole myöskään laitoshoidon tarpeessa. Perhehoito on yleisesti taloudellisesti edullisempi vaihtoehto kuin palveluasuminen tai laitoshoido.

Keskeiset muutokset uudessa perhehoitolaissa

Uuden lain tausta

Uudessa perhehoitolaissa on yhdistetty aiempi perhehoitajalaki sekä perhehoitoa koskeneet sosiaalihuoltolain 25, 26 ja 26 a pykälät. Lain nimikkeenä perhehoitolaki kuvaa aiempaa paremmin sitä, että laki koskee perhehoitajan lisäksi laajemmin perhehoitoa. Uusi laki vastaa asiasisällöltään suurin osin aiempaa sääntelyä. Uuden lain tavoitteena on koota yhteen lakiin perhehoitoa koskevat sosiaalihuoltolain ja perhehoitajalain säännökset, tarkentaa niitä ja erityisesti parantaa vanhusten ja vammaisten perhehoidon asemaa. Perhehoitoa koskeva lainsäädäntö on ollut aiemmin vaikeasti tulkittavaa ja hajallaan eri laeissa. Pirstaleisen lainsäädännön vuoksi eri asiakasryhmien kohtelu ei ole toteutunut yhdenvertaisesti.

Uusi laki tuli voimaan 1.4.2015. Kuntien ja kuntayhtymien tuli tarkistaa ennen lain voimaantuloa tehdyt perhehoitosopimukset siten, että ne vastaavat perhehoitolain säännöksiä, viimeistään 1.7.2015. Ennen lain voimaantuloa tehtyyn sopimukseen perustuva perhehoito voi kuitenkin jatkua lain tultua voimaan niin pitkään kuin hoidettavan hoidon tarve sitä edellyttää, vaikka perhekodissa ylitettäisiinkin laissa säädetty toimeksiantosuhteista perhehoitoa koskeva hoidettavien enimmäismäärä.

Perhehoitoa voi järjestää jatkossa myös hoidettavan kotona

Uuden lain myötä perhehoitoa on mahdollista antaa perhehoitajan kodin lisäksi myös hoidettavan kotona. Perhehoidon järjestämisen tulee perustua hoidettavan tarpeisiin ja perhehoitoa tulee järjestää hoidettavan edun mukaisessa paikassa. Aiempaa monimuotoisempi perhehoito tekee perhehoidon räätälöinnin hoidettavan edun mukaisesti mahdolliseksi. Perhehoitokäsitteen laajentamisella ei kuitenkaan ole tarkoitus sulkea pois asiakkaan mahdollisuutta muuhun asiakkaan kotona annettavaan hoivaan. Annettavan hoidon ja hoitopaikan valinnan tulee aina määräytyä hoitoa tarvitsevan edun mukaisesti.

Esimerkkejä tilanteista, joissa perhehoito on perusteltua järjestää hoidettavan kotona:

- Hoidettava on pieni autistinen tai kehitysvammainen lapsi, jolle kaikki olosuhteissa tapahtuvat muutokset ovat hankalia.
- Hoidettavalla on runsaasti apuvälineitä, jotka eivät joko mahdu perhehoitajan kotiin tai eivät ole siirrettävissä.

Perhehoitoa voidaan järjestää myös lyhytaikaisesti ja osavuorokautisesti. Lyhytaikaista perhehoitoa on siis mahdollista järjestää vaihtoehtona muille hoitomuodoille, erityisesti lyhytaikaiselle laitoshoidolle. Lyhytaikaiseen hoitoon sovelletaan kaikkia perhehoitolain säännöksiä vastaavasti kuin pidempiaikaisessa hoidossa.

Perhehoidosta sopiminen

Kunta laatii yhdessä asiakkaan kanssa asiakas- tai palvelusuunnitelman. Jos suunnitelmassa sovitaan perhehoidosta, kunta tekee sopimuksen perhehoidon toteuttamisesta. Perhehoitolaki mahdollistaa kaksi

toisistaan poikkeavaa tapaa toteuttaa perhehoito. Perinteinen toimeksiantosopimus tehdään silloin, kun perhehoitoa koskeva sopimus tehdään suoraan kunnan tai kuntayhtymän ja perhehoitajan välillä. Se ei ole työsopimus, joten myöskään sellaisia työsuhde-etuuksia ei ole, joita työsuhteessa olisi. Toimeksiantosopimuksen sisältöä on tarkennettu laissa aiempaan sääntelyyn verrattuna erityisesti kunnan ja perhehoitajan välisen yhteistyön osalta.

Kunta voi hankkia toimeksiantosuhteiseen perhehoitoon liittyviä palveluja yksityisiltä toimijoilta. Palveluntuottaja voi vastata esimerkiksi perhehoitajien rekrytoinnista, valmennuksesta ja perhehoidon aikaisesta tuesta. Perhehoitoa koskeva toimeksiantosopimus tehdään kuitenkin aina suoraan perhehoitajan ja kunnan tai kuntayhtymän välillä.

Toinen vaihtoehto toteuttaa perhehoito on kunnan ja yksityisen palveluntuottajan välillä tehtävä sopimus perhehoidon järjestämisestä. Käsite on uusi perhehoidossa käytettävistä sopimuksista. Perhehoitoilalla selkiytetään perhehoidon sopimuksia, joita kunta tai kuntayhtymä tekee yksityisten palveluntuottajien kanssa.

Sopimus perhehoidon järjestämisestä tehdään silloin, kun kunta tai kuntayhtymä ostaa perhehoidon palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta. Kunta tai kuntayhtymä solmii sopimuksen siinä laajuudessa kuin tilanteeseen nähden on tarpeellista. Kunta tai kuntayhtymä voi esimerkiksi sopia, että yksityinen palveluntuottaja tuottaa itse perhehoidon palvelun ammatillisessa perhekodissa sekä myös perhehoitajien valmennuksen ja perhehoidon tuottamisen aikaisen työnohjauksen. Sopimuksessa tulee sopia niistä periaatteista, joilla perhehoidon palvelu tuotetaan. Tällä varmistetaan, että kunta on vastuullinen palvelun järjestäjä myös ostamansa palvelun osalta ja että asiakas saa laadultaan hyvää perhehoitoa.

Yksityinen palveluntuottaja vastaa siitä, miten se palvelun tuottaa. Tarvittaessa yksityinen palveluntuottaja voi palkata työntekijöitä/perhehoitajia työsuhteeseen ja myös tehdä edelleen sopimuksia palvelun tuottamiseksi. Yksityinen palveluntuottaja ei kuitenkaan voi tehdä perhehoitolain 10 §:n tarkoittamaa toimeksiantosopimusta perhehoitajan kanssa, vaan se on aina tehtävä kunnan tai kuntayhtymän ja perhehoitajan välillä. Yksityinen palveluntuottaja vastaa työnantajan velvoitteistaan. Työntekijän eläketurva järjestetään kuten muutoinkin yksityisellä sosiaalipalvelun alalla.

Ilmoitusvelvollisuus

Perhehoitolain tavoitteena on selkeyttää sitä,

- miten perhehoidossa tapahtuneista muutoksista ilmoitetaan sekä
- miten perhekotiä valvotaan.

Lähtökohtana on, että sijoittajakunta on velvollinen valvomaan tekemiensä sijoitusten toteutumista perhehoitolain mukaisesti. Lisäksi sijoittajakunnan on valvottava, että asiakas saa sijoituksen aikana ne asiakas- tai palvelusuunnitelmaan kirjatut palvelut ja tukitoimet, jotka sijoituskunta järjestää. Valvonnan toteuttamisen kannalta sijoittajakunnan on välttämätöntä saada tietoa perhekodissa tapahtuvista muutoksista. Myös sijoituskunnalle voi tulla erityisiä velvollisuuksia perhehoidon sijoitukseen nähden. Kunnan voi olla tarpeen järjestää esimerkiksi sijoitetun tarvitsemat koulu- ja terveydenhuollon palvelut.

Perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan perhehoidossa tapahtuneista muutoksista vastuutyöntekijälle siihen kuntaan, joka on sijoittanut hoidettavan, sekä kuntaan, jossa perhekoti sijaitsee. Ilmoittamisvelvollisuus koskee kaikkia perhehoitajia sopimustyyppistä riippumatta. Muutokseksi katsotaan esimerkiksi se, että perhekotiin tulee uusi hoidettava tai aiemmin tilapäisessä hoidossa ollut muuttaa perhekotiin vakituisesti. Ilmoitus tulee tehdä kaikkiin niihin kuntiin, joista perhekotiin on sijoitettu henkilöitä.

Valvonta

Sekä sijoittajakunnan että sijoituskunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin voi tarkastaa perhehoitopaikan toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimintayksiköt ja toimitilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Perusteltu syy voi olla esimerkiksi perhehoidossa olevan oma pyyntö tehdä tarkastuskäynti tai muu kunnalle tullut ilmoitus, jossa epäillään perhehoidossa olevan tarkastusta vaativia epäkohtia.

Tarkastaja voi tehdä ennakollisen valvontakäynnin tai muun perhehoitajan kanssa sovitun tapaamisen hänen yksityiskodissaan myös yhteiseen sopimukseen perustuen, eikä tällöin tarvitse esittää erityistä muuta perustetta.

Valvonnan tulee noudattaa suhteellisuusperiaatetta siten, että valvontamenetelmät valitaan tapaus- ja tilannekohtaisesti. Pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettut tilat voidaan tarkastaa ainoastaan, jos tarkastaminen on välttämätöntä asiakkaan aseman ja asianmukaisten palvelujen turvaamiseksi.

Luvanvaraisen ammatillisen perhehoidon valvontaan sovelletaan yksityisistä sosiaalipalveluista annettua lakia.

Lisätietoja

- [Perhehoitolaki \(Finlex\)](#)
- [Valmisteluasiakirjat \(Eduskunta\)](#)
- [Usein kysytyt kysymykset perhehoitolaista \(STM\)](#)
- Lakimies Erkki Papunen, puh. 02951 63298, etunimi.sukunimi@stm.fi

